

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

A FONTOSABB MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI TERMÉKEK ÉRTÉKESÍTÉSI KILÁTÁSAI

ÉLIÁS ANDRÁS dr.

A termelésfejlesztési célkitűzések kialakításához támpontokat ad annak elemzése, hogy hogyan alakult az elmúlt években a legfontosabb termékcsoportok, illetve termékek világpiaci helyzete, s ezen belül a mi eladásaink. Ebből bizonyos következtetés vonható le a jövőre vonatkozóan, különösen, ha bekapcsoljuk a vizsgálatba a fogyasztás várható alakulását is.

KENYÉRGABONA

A világ kenyérgabona-fogyasztásának alapját kb. 320 millió t búza és 280 millió t rizs termelése adja. A rozs termelése és fogyasztása az utóbbi időben mindinkább háttérbe szorult.

Főbb búzatermelők az USA, Szovjetunió, Kanada, Argentína, Ausztrália és Franciaország. Az 1948 és 1968 közötti 20 év alatt a termőterület Európában gyakorlatilag változatlan maradt, a megtermelt búza mennyisége viszont 30 millió tonnával emelkedett. Dél-Amerikában 1 millió hektáros vetésterület-emelkedést 2 millió t termésnövekedés követett. Ausztráliában 6 millió hektáros területi növekedés 8 millió t terméstöbbletet eredményezett, míg Ázsiában 16 millió hektáros növekedés 23 millió t búza termésmennyiség-emelkedést hozott. Afrikában viszont gyakorlatilag változatlan maradt a termőterület s a termésmennyiség is.

Európa — elsősorban Nyugat-Európa, amely korábban a legnagyobb importőr volt — szükségletét a termésátlagok fokozásával igyekszik fedezni. Az USA és Kanada az évről évre felhalmozódó és növekvő eladatlan készletek ellensúlyozására termőterületét jelentősen csökkentette, a termésátlagok emelkedése következtében az össztermelés volumene azonban tovább nőtt. Ázsia a termelést fokozza, s ez a korábbi importigények csökkentésére vezet már napjainkban is. Mindemellett ez a földrész változatlanul jelentős importőr marad.

Az egykori importáló országok termeléspolitikája az elmúlt években az:

önellátásra, illetve az import nagyfokú csökkentésére irányult. Ennek eredménye, hogy a kenyérgabona importforgalma a korábbi 60 millió tonnáról 40 millióra csökkent. Az átmenő készlet pedig évről évre növekszik, s 1968-ban az eddigi csúcsértéket érte el.

A világ kenyérgabona-fogyasztása nem kiegyenlített. A feleslegek elhelyezésére lehetőség lenne, ha a fejlődő országok fizetőképes piaccá válhatnának. Ezen piacok perspektivikus helyzete ma még nehezen ítéltető meg.

Az elkövetkező 15–20 évben várható, hogy a búzatermelés az átlaghozamok állandósult növekedése következtében a vetésterület korlátozása ellenére sem fog csökkenni. Ezzel magyarázható, hogy a világszervezetek segélyprogramjai a feleslegeknek a fejlődő országokba való elhelyezését tűzték ki célul.

Az előzőekben említett bizonytalansági tényezők miatt kenyérgabona-termelésünk volumenét úgy célszerű szabályozni, hogy a hazai szükségletek biztonságos kielégítése és optimális tartalékolás mellett *csak jobb termés tegyen szükségessé kivitelt*.

Ezt a következtetést támasztja alá az 1969-es piaci helyzet is. Hosszú évek után eredménynek ítéltető, hogy kenyérgabona-exportőrökké váltunk, s az 1969/70-es gazdasági évben közel 700 ezer tonnát exportálunk a két fő piacra. A tőkés piacon azonban minden exportáló — s így mi is — kénytelen volt tudomásul venni a búza világpiaci árának alacsonyabb szinten való stabilizálódását.

A rizstermelés fokozásában is csak az ésszerűség határáig érdemes erőfeszítéseket tennünk. Az elkövetkezendő években ugyanis a termelési tendenciák alapján várható, hogy a beszerzési lehetőségek még kedvezőbbek lesznek, tehát a mintegy 20–30 ezer t rizs importja — döntően a fejlődő országokból — valószínűleg megvalósítható lesz.

SZEMES TAKARMÁNYOK

A világtermelésben a szemes takarmányok között legnagyobb jelentősége a kukoricának van. A termelés 260–300 millió tonnára tehető, míg az árpa 130 millió t nagyságrenddel a második helyen áll. A zab jelentősége csökken; mindössze 60 millió t körül termelnek.

Az elmúlt 20 év alatt — tehát az 1948. és az 1968. évek között — mind a kukorica, mind az árpa termőterülete növekedett. A termésmennyiség emelkedése azonban gyorsabb ütemű volt, elsősorban a kukorica kiugró termésátlagai miatt.

A termelő országok sorrendjét az USA nyitja 120 millió tonnás termeléssel, utána következik Brazília 13 millió t, Mexikó és Dél-Afrika, valamint a Szovjetunió 9–9 millió t körül, Argentína 8, Jugoszlávia és Románia 7 millió t körüli termeléssel. Franciaország, Olaszország és Magyarország egyenként 3–4 millió tonnát termel.

A szemes takarmányok világkereskedelmi forgalmában is a kukorica vezet. Jelentős exportőrök: USA 7 millió t, majd Argentína, Dél-Afrika, Franciaország, Jugoszlávia és Románia együttesen 16–20 millió tonnával.

Az árpa külkereskedelmi forgalma 3 millió t körül mozog. Jelentős exportőr, s egyúttal fő termelő ország is Franciaország, Anglia, Kanada, USA, Hollandia és Dánia.

A világtermelés növekedése a termésátlagok emelkedése, elsősorban a bőven termő fajták elterjedése és a termőterület kisebb növekedése mellett következett be. A termelés igyekszik lépést tartani az állattartás gyors ütemű emelkedésével együtt járó növekvő szemes takarmány-kereslettel. Időnként ugyanakkor az eladatlan búzafeleslegek is megjelennek versenytársaként a takarmánypiacon, hatást gyakorolva az árak alakulására. Az állattartás gyors ütemű fejlesztésének lehetősége valószínűvé teszi, hogy az első években a kereslet növekedése általában meg fogja haladni a kínálat változásának ütemét, később azonban inkább nyomottabb piaci helyzettel lehet számolni.

A mi perspektivikus kukoricatermelési programunknak azt kell célul kitűznie, hogy *a hazai szükségletet kielégítse, megfelelő mennyiséget tartálékoljon és ezen felül kisebb mennyiségeket exportáljon is.* Az exportot a szemes takarmányok várhatóan szilárdabb ára s így valószínűleg kiegyensúlyozottabb piaci helyzete indokolja. Az 1975-ös időszak után azonban bekövetkezhet egy olyan helyzet, hogy a nagy exportőr országokkal nem lesz célszerű felvenni a versenyt. Népgazdasági szempontból a legkedvezőbbnek tűnik természetesen már most is a *saját abrak takarmány-bázisra alapozott állattenyésztés fejlesztése*, s magas színvonalú állati termék-, mindenképp húsexport megvalósítása.

Az elkövetkezendő hosszú távú tervidőszak első öt éves periódusában *500–1000 ezer t kukorica exportja viszonylag kedvező feltételek mellett lehetségesnek látszik*, s nem elhanyagolható devizaforrást biztosíthat.

A FEHÉRJETAKARMÁNYOK

A növényi fehérjetakarmányok termelésének nagyságrendjét döntően az olajosmagvak termelési volumene határozza meg. A szója, a gyapot és a földidió magja a három legfontosabb olajmag-dara alapanyag. Ezek termelésének kontinensek, illetőleg országok szerinti szakosodása nagyban meghatározza a fejlődés irányát. A fehérjeigény kielégítésében az említett kultúrák mellett a halászlati termékekre, a tejre és az egyre jobban tért hódító szintetikus fehérjékre lehet támaszkodni.

A növényi fehérjék termelési színvonalának emelkedése a növekvő kereslet miatt be fog következni. Számolni kell azonban a fejlődő országok önfogyasztásának emelkedésével is. S mivel a takarmányok exportjában elsősorban a fejlődő országoknak van szerepük, a világkereskedelmi forgalom az elkövetkező 15–20 év alatt lényegesen nem fog növekedni.

Az állati fehérjék esetében a halászati eljárás tökéletesedésével a haliszt kereskedelmi forgalma növelhető lesz. Ugyanakkor a biológiailag értékesebb állati fehérje, a tejpor versenytársaként jelentkezik.

A felsorolt fehérjéknek fokozatosan mind hatékonyabb kiegészítői lesznek a szintetikus úton előállított fehérjék, amelyek forradalmi változást idézhetnek elő a fehérjeellátásban, ha a tömeggyártási szint elérésével árban versenyképessé válhatnak a természetes nyersfehérjékkel.

Az állati- és növényifehérje-szükségletünk jobb kielégítése érdekében *erőfeszítéseket kell tennünk a hazai termelés fokozására.*

Mindemellett valószínű, hogy az *elkövetkezendő 15–20 évben fehérjeimportunk a jelenleginek közel kétszeresére emelkedhet.* Növényi és állati eredetű fehérjeszükségletünk kielégítésében továbbra is a fejlődő országoknak lesz nagy szerepük. Számolunk ugyanakkor a Szovjetunió szója-, napraforgó- és gyapottermelésének erős ütemű növekedésére, s ebből eredően vételi lehetőségeink további javulására. E téren a szocialista országok közötti együttműködés bővülése is hozhat komolyabb eredményt.

VETŐMAGVAK

Az utóbbi években a világpiacon *nagyon megnövekedett a kereslet a minőségi vetőmagvak iránt.* A jobb, termőképesebb fajtáknak ugyanis mind nagyobb a szerepük — az intenzívebb gazdálkodás viszonyai között — a termésátlagok fokozásában. A megfelelő minőségű és fajtájú vetőmagvakkal rendelkező exportőrök tehát kedvező piaci kilátásokkal számolhatnak.

Mindez megfelelő exportlehetőségeket biztosított volna nekünk is, amennyiben a piac fajta- és minőségi igényeit ki tudtuk volna elégíteni. A megoldatlan termelési problémák mellett azonban az új, nagyhozamú fajták hiánya is gátolta az exportlehetőségek fokozott mértékű kihasználását.

Az évenként váltakozó mennyiségű, minőségű és összetételű árualap értékesítése nagy nehézségeket okozott a külkereskedelemnek. A vetőmag ugyanis sokkal inkább bizalmi cikk, mint bármelyik más áru. Ezért a vevők rendszeresen a bizalmukat megnyert eladóktól igyekeznek e cikkeket beszerezni.

Vetőmag-exportunk távlati lehetőségeit mérlegelve arra kell utalnunk, hogy *versenyképességünket kedvező klimatikus adottságaink önmagukban nem biztosítják.* Ez attól is függ, hogy meg tudjuk-e termelni a piac által igényelt fajtákat a kívánt mennyiségben, vagy milyen mértékben tudunk megbízható feltételeket teremteni mások fajtáinak elszaporításához.

Legfontosabb tőkés piacaink továbbra is a *Közös piaci* országok — elsősorban az NSZK — lehetnek. Az export növelésének lehetőségei kedvezőek, bár a francia konkurrencia igen éles. Biztató azonban, hogy a Közös Piac távlatilag sem lesz önellátó, ezért közös agrárpolitikájuk kialakítása a vetőmag-külkereskedelmet alig érinti. *Lucerna, röröshere, vetőborsó, egyes zöldség- és virágmagvak tőkés export kilátásait ezért — versenyképességünk*

megteremtését feltételezve — kedvezőnek lehet megítélni. A fejlődő országokat azonban piacként nem lehet számításba venni.

A szocialista piacon jelentős exportfejlesztési lehetőségünk van, ha megfelelő hibridkukorica-, lucerna-, vöröshere-, valamint egyéb szálastakarmány-vetőmagvakkal rendelkezünk. Fő piacként az NDK jöhet számításba, fontos átvevő azonban a Szovjetunió, Csehszlovákia és Lengyelország is. Ezekkel az országokkal a vetőmag-termesztési együttműködés terén is előre lehetne lépni, beleértve a szélesebb körű vetőmag-termesztési specializációt is. A tőkés országokban honos fajták részükre történő elszaporításával számolva, tovább bővítve a már meglevő kooperációt, s fokozva a szocialista országok közötti együttműködést, *vetőmag-exportunk a jelenlegihez viszonyítva akár meg is háromszorozódhat.*

Ahhoz azonban, hogy mindez megvalósuljon, a tárgyi feltételek megteremtésében, mindekelőtt a raktárkapacitás bővítésében, s az osztályozás, tisztítás gépesítésében is jelentősen előre kell haladnunk.

GYÜMÖLCS- ÉS ZÖLDSÉGFÉLÉK

A vitaminban dúsabb élelmiszeripari termékek fogyasztása mindinkább növekszik világviszonylatban. A fogyasztás még Európában sem érte el sehol sem az ún. telítettségi szintet. Ez gyümölcsfélékből a 100, zöldségfélékből a 130 kg/fő körüli fogyasztásnál van.

Az életszínvonal növekedésével együttjáró fogyasztás emelkedési üteme nagyrészt a fogyasztóknak felkínált áru választékától függ. Magas életszínvonal esetén különösen fontos, hogy a kínálat viszonylag egyenletes legyen korai, késői és főidénybeli, illetve feldolgozott termékekben. A verseny elsősorban nem ezek, hanem az egyes gyümölcs- és zöldségfélék között mutatkozik.

Igen nehéz a gyümölcs- és zöldségfélék várható piaci helyzetét a gyakorlat számára elfogadható megbízhatósággal felvázolni. További új versenytársak megjelenése a gyümölcsöknél néhány év alatt alapvetően megváltoztathatja a piaci helyzetet. A zöldségféléknél ugyanez egyik évről a másikra is megtörténhet. A szállítástechnika fejlődésével a potenciális konkurrencia is egyre szélesebb lesz, hiszen távolabbi országok is bekapcsolódhatnak a versenybe.

A jelenlegi legkelendőbb gyümölcs- és zöldségféléknél (pl. a csonthejasoknál, bogvósoknál, hagymánál, zöldpaprikánál stb.) sem lehet a verseny erős éleződését és az ezzel együttjáró erősen csökkenő ártendenciát és a többé-kevésbé gyakori importzárlat veszélyét kizárni. *Helyesnek látszik ezért a távlati fejlesztésnél elsősorban a több irányban értékesíthető — tehát frissen, különböző módon feldolgozva értékesíthető, több piacon felkínálható —, és így a termésingadozás iránt kevésbé érzékeny gyümölcs- és zöldségfélék termesztését fokozni.* Emellett a rugalmas konvertálást elősegítő tároló, feldolgozó kapacitások létesítését elsőrendű feladatként kell kezelni. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a feldolgozott cikkek iránti kereslet lényegesen el-

térhet a frissétől, egyrészt a feldolgozási technológiától függően, másrészt mert feldolgozott formában lényegesen szélesebb az export rádiusza, így viszont a verseny is élesebb.

A fejlett tőkésországok között a *Közös Piac országai a legfontosabb importőrök*. Feltétlenül számítani kell azonban a verseny jövőbeli élesedésével, elsősorban az előnyös helyzetben levő tagországok, Olaszország, Hollandia, Franciaország részéről. Jó termés esetén ezek lényegében fedezik a legnagyobb importőr, az NSZK szükségletét, ami mindenképpen a harmadik országokkal szembeni időleges korlátozó intézkedések gyakoribbá válását fogja eredményezni. Mindez nem azt jelenti, hogy ne számolhatnánk a jövőben is a friss és feldolgozott gyümölcs-, illetve zöldségfélék exportjának fokozásával még tőkés viszonylatban is.

Exportpiacaink megtartása vagy bővítése érdekében *célszerűnek látszik hazai termeléspolitikánk felülvizsgálata*. Mindenekelőtt fontos feladat a gyümölcstelepítések *fajtaarányainak* és az egyes fajták *minőségének* javítása. *A tartósítás technológiájának, a feldolgozástechnika színvonalának és a csomagolásnak a korszerűsítése elkerülhetetlen*. A feldolgozó és tároló kapacitás bővítése szükséges, s ezt a több irányban hasznosítható, különböző piacokon értékesíthető, versenyképes produktumok előállítására kell alkalmassá tenni.

A friss zöldségfélék felvevő piaci perspektivikusan kevésbé látszanak biztosnak, mint a gyümölcsé. A jelenlegi hosszú lejáratú szerződésekben szereplő mennyiségek lényeges emelésével nem számolhatunk. Jelentősebben emelkedhet viszont a különféle formában feldolgozott zöldségfélék termelése és fogyasztása. A kereslet kedvező alakulásával számolni lehet, de tőkésországokba irányuló kiviteliünknel az exportgátló tényezők fokozottabban éreztetik majd hatásukat.

A jó minőségű alapanyagból, korszerű technológiával gyártott és csomagolt *mélyhűtött áru*, valamint egyes *szárítmányok* értékesítési lehetőségei azonban kedvezőbbnek ígérkeznek.

A hagyományos formában feldolgozott zöldségféléket valószínűleg túlnyomórészt a szocialista országokba, elsősorban a Szovjetunióba exportálhatjuk majd. Így a szocialista export volumene a távlati terv időszakában többszörösére nőhet, a szortiment bővítése, a fajta-összetétel és a minőség javítása, a kiszerezés, illetve a csomagolás korszerűsítése révén.

BOR

A világ borfogyasztása nagyon egyenlőtlenül oszlik meg. A tradicionális, nagyfogyasztó országokhoz viszonyítva kiterjedt területen alacsony a fogyasztás. Valószínűleg a borfogyasztás új területeken való térhódításával sem oldható meg a dél-európai gyengébb minőségű tömegborok értékesítési problémája, amely az utóbbi években különösen élessé vált. A dél-európai, illetve észak-afrikai országok készleteit figyelembe véve már nagy feleslegek mutatkoznak tömegborokban, s ez a jövőben csak fokozódhat.

A Közös piaci országokba irányuló export emelésében tehát a minőségi boroknak van csak perspektívájuk. Gyenge minőségű tömegborokban ezek az országok már jelenleg is önellátók. Más fejlett tőkésországok — mint pl. Ausztria, Svájc, Anglia és a Skandináv országok — önellátottsága kisebb, illetve teljes szükségletüket importból fedezik, így ezekbe az országokba irányuló exportunk perspektívája kedvezőbbnek ítéltető. Mégis, nagy fellevevőképességű piac kialakulása itt sem valószínű, mert ezek az országok elsősorban töményszeszefogyasztók.

A szocialista országokban a borfogyasztás általában alacsony, s emelkedésének perspektívája néhány országban adott.

A Szovjetunióban 1966-ban az egy főre jutó fogyasztás 7,4 liter volt. Az import (17 millió hl) részesedése az össz fogyasztásban 8%-ra tehető. A fejenkénti fogyasztás szintjét figyelembe véve még viszonylag jelentős fogyasztásemelkedés képzelhető el. Exportlehetőségünk megítélésénél figyelembe kell azonban venni, hogy a Szovjetunió déli részein végrehajtott nagy telepítések termőre fordulása a közeljövőben bekövetkezik. Emellett a dél-európai és észak-afrikai országok nagy mennyiségű borfeleslegeik egy részét szintén a Szovjetunióba igyekeznek exportálni.

Csehszlovákia fejenkénti borfogyasztása 5,5 liter volt az elmúlt években. Az évi import pedig 1962 és 1966 között 0,6—1 millió hl között ingadozott. A fogyasztás 60%-át az import fedezte.

Az NDK egy főre jutó fogyasztása 4,6 liter, importja 500—800 ezer hl. Az NDK és Lengyelország teljes szükségletét gyakorlatilag importból fedezi. Ezekben az országokban a szeszital-fogyasztásban hagyományosan a sör dominál. A bor megkedveltetése és nagyobb borfogyasztási szint kialakítása a fogyasztói árpolitika függvénye.

Az elkövetkezendő években — termelésünk emelkedő tendenciáját figyelembe véve — exportunk növelését tervezzük. Reméljük, hogy 1975-re a szocialista országokba irányuló exportunk meghaladja a 1,5 millió, a tőkés országokba irányuló pedig a 300 ezer hl-t. Az 1980-as években pedig már 2,5 millió hl bor exportjával számolunk, de ezen belül a tőkés relációjú export csak 300—400 ezer hl minőségi borra tehető.

Ilyen exportszint elérése természetesen csak a tárolótér, a feldolgozó és palackozó kapacitás megfelelő bővítése, illetve a minőségi bortermelés alapjainak további szélesítése alapján valósulhat meg.

ÉLŐ MARHA ÉS MARHAHÚS

Az élőmarha és marhahús tőkés piaci kereslete volt az elmúlt években a legstabilabb. A modern fogyasztási szokások ugyanis előnyben részesítik a kevésbé zsíros, ún. sovány húsokat, s így a növekvő húsigények kielégítésében a marhahúsnak kiemelkedő jelentősége van.

A marhahús-fogyasztás határozott emelkedése jellemzi jelenleg is a legmagasabb életszínvonalú nyugat- és észak-európai, valamint észak-amerikai országokat. Emellett nő a fogyasztás azokban az országokban is, ahol a

lakosság szélesebb rétegei most tértek át a húsfogyasztásra. Ez vonatkozik mindenekelőtt a dél-európai országokra, amelyek a meleg éghajlatnak megfelelő szokásokba és vallási előírásokba nem ütköző húsokat igényelnek, de ez mondható el a jelenleg még elenyésző húsmennyiséget fogyasztó fejlődő országokról is.

A növekvő keresletet hosszú perspektívában is csak fokozatosan lehet marhahússal és készítményeivel megfelelő mértékben és választékban kielégíteni. A jelenlegi állomány intenzívebb hús-irányú hasznosításával elérhető termeléselemelkedés tartalékait az európai országok ugyanis már kimerítették. A tengeren túli területekről viszont ma-még nem szállítható a friss hússal egyenértékű termék. Az utóbbi években magas piaci árak esetén megkísérelték ugyan a tengeren túli élő állat Európába szállítását, de bebizonyosodott, hogy sem a légi, sem a hajószállítás nem oldható meg versenyképesen. Az európai marhahúspiac ellátottságát tehát alapvetően az európai országok adottságai határozzák meg.

Európa növekvő marhahús-szükséglete évek óta nyilvánvaló. Ennek ellenére a szarvasmarha-, ezen belül elsősorban a tehénállomány ütemes emelkedését mégsem sikerült elérni. A korszerű, intenzív hústermelés még ma is megoldatlan.

Az európai szocialista országok termelési adottsága — éghajlatuk, mezőgazdaságuk belterjességi foka — szarvasmarha-tenyésztésük fejlesztésének komoly alapja lehet. A tejtermelés növelése általában még nem is jelent akadályt.

A kedvező piaci kilátások alapján tehát hosszú távon számolni lehet azzal, hogy a nyugat-európai piacon az eddiginél nagyobb mértékben jelennek meg majd exporttermékeikkel.

Az elmondottak figyelembevételével hosszabb perspektívában is azzal célszerű számolni, hogy *a legfontosabb importőrök továbbra is a jelenlegi Közös piaci országok lesznek.* Olaszország importjának további, gyors növekedése valószínű, s ez az egész Közös piaci vágómarha-export kilátásaira hatást gyakorol. *Számolni kell azonban a belső és külső konkurrencia, mindenekelőtt Franciaország, majd a szocialista országok versenyének éleződésével is.* Ebből a legérzékenyebben bennünket a nem megnyugtató ártendencia fog érinteni, ami jelentős marhahúskereslet mellett is kialakulhat. Ezzel együtt szigorúbbak lesznek majd az *állategészségügyi előírások*, s azok betartására be kell rendezkedni.

A jövőben az érintett országokban erősödni fog a beállítani való *sovány marha*, illetve *borjú* importjára irányuló törekvés. A legeltetési idény befejezése után az eddig tapasztaltaknál nagyobb mértékű lehet és hosszabb időszakig tarthat a behozatal szüneteltetése, illetve korlátozása. Nagyobb mennyiségű húst csak akkor tudunk exportálni, ha a II. és III. negyedévben is szállítóképeseink leszünk.

Az élő állaton, elsősorban a borjún és a beállítani való marhán kívül a kereslet a *nemes húsrészek* iránt is fokozottabb lesz. Így nőni fog a kereslet pl. a kicsontozott tömbhús iránt. A hús- és húskészítmény-kereslet várható

emelkedésével célszerű számolni Japán, az USA, s esetleg Kanada vonatkozásában is.

A fejlett tőkésországok húspiacain a jövőben lényeges szerepet játszhat a tej túltermelési helyzet. A túltermelés megszüntetésére a Mansholt-terv öt év alatt pl. 3 millió tehén kivágását irányozza elő. Ha ez megvalósulna, az öt év eltelte után olyan helyzet adódna, mint amilyen az 1964–65. évi nagy húskonjunktúrát megelőző években volt.

Amennyiben a Közös Piac kibővülne Angliával, Dániával, Írországgal, az új közösség önellátottsági szintje a jelenleginél kisebb lenne. Minőségi okokból egyébként sem kellene elháríthatatlan konkurrenciával számolni. Az ír vágómarha ugyanis elsősorban az angol ízlésnek megfelelő, s tradicionális piacainkon kevésbé kedvelik.

Nagyobb vágómarha-, illetve marhahúspiacként a szocialista országok a jövőben sem jöhetnek számításba.

A fejlődő országok importját fizetőképességük a jövőben is korlátozni fogja. Azok az országok, amelyekben valamilyen speciális erőforrás az élet-színvonal jelentősebb emelkedését lehetővé teszi (pl. nyersolajjal rendelkeznek), előreláthatóan növekedni fog a marhahúsimport. Ezek világpiaci szerepe azonban nem lesz jelentős.

Az élő marha és a marhahús-termékcsoport piaci kilátásai alapvetően jók. Az árak az ipari termékek világpiaci árszintjéhez viszonyítva valószínűen csökkenni fognak, vagy növekedésük elmarad azokétól.

A fejlett tőkésországok által kivetett importterhek emelkedésével is számolni lehet. Az azonban valószínű, hogy egyes áruk, esetleg a beállítani való sovány marha vámja, illetve lefölözése a többihez viszonyítva kedvezőbb lesz.

A világpiacon országonként a legkülönbözőbb áruk, mint pl. hízott vágóállat, beállítani való sovány marha, minőségi, illetve tömbhús, felezett és negyedelt áru, speciális részek iránt lesz élénkebb kereslet. Nagy volumenű exportunk rugalmas piacpolitika mellett a különböző piacok keresletének összehangoltabb ellátására ad majd módot és így devizabevételünk ezen cikkesoportból nőni fog. Ennek érdekében azonban *szükséges a különböző értékesítési lehetőségekhez való jobb alkalmazkodás.* A tradicionális piacokon mutatkozó értékesítési nehézségek esetén tehát gyorsan kell másodlagos, távolabbi piacok exportlehetőségeit kihasználni, vagy akár az élő állat helyett rugalmasan a hússzállítást biztosítani. Ilyen gyors reakálási lehetőség előfeltétele természetesen az *optimális vágási, tároló és szállító kapacitás kiépítése.*

ÉLŐ SERTÉS ÉS SERTÉSHÚS

Piaci vonatkozásban el szoktuk mondani, hogy a Közös piaci országok, illetve más nyugat-európai országok e cikkekből önellátóak. Az Egyesült Államokban tapasztalható fogyasztáscsökkenést figyelembe véve sokszor a sertéspiac perspektívatlanságára vonatkozó általános következtetést vo-

nunk le. A sertéshús iránti kereslet alakulása ezeket a pesszimista prognózisokat azonban gyakorlatilag az utóbbi években, különösen 1969-ben, nem igazolta egyértelműen.

E cikkcsoport termékei iránt a kereslet ugyanis elég differenciált. Az életszínvonal emelkedésével együttjáró fogyasztásnövekedés a sonkában és a nemeshúsrészekben jelentkezik, a zsiradék s a zsiros húsféleségek fogyasztásának a csökkenése mellett. A nemesebb sertéshúsrészek iránt általában akkor is van kereslet, amikor más húsök elhelyezhetetlenek. Az USA pl. nagy mennyiségű sonkát importál, ugyanakkor a sertésszírt lényegében melléktermékként exportálja. A különböző sertésrészek iránti kereslet tovább differenciálódik azáltal is, hogy húsipari feldolgozás révén egyes húsrészek olyan távoli piacokra is eljutnak, ahová az élő sertés már nem. A nemesebb sertéshúsrészek, valamint a húskészítmények iránti kereslet tehát lényegesen nagyobb, s ezek értékesítési rádiusza is sokkal szélesebb, mint az élő sertésé.

Az elmúlt évek tapasztalata alapján *nem elhanyagolható exportlehetőség adódik a termelés ciklikus alakulásából*. A sertésállomány, ebből eredően a vágósertés-termelés Európa országaiban általában erősen ingadozik. Ez csak egyenletes takarmányellátással s lényegében az iparszerű tartásra való teljes áttéréssel szüntethető meg.

A sertésnél az értékesítési alternatíva szélesebb skálája létezik, mint a többi vágóállatnál. A szarvasmarhához képest *a sertésnél az élőállatpiac sokkal szűkebb, mint a húspiac*, hiszen a tradicionálisan sok sertéshúst termelő és fogyasztó országok száma kevés. A feldolgozott húsipari termékek piaca viszont igen széles. A feldolgozott sertéshús-készítmények fogyasztása ugyanis az urbanizációval, a hétközi pihenőnapok növekedésével és a turizmus terjedésével gyorsabban nő, mint a friss sertéshús fogyasztása.

Számunkra a Közös Piac országai és Ausztria kereslete determinálja döntően a nyugat-európai élősertés-export lehetőségeit. Ezekben az országokban azonban nem lehet stabil értékesítési lehetőségekkel számolni. A feldolgozott termékek exportja fokozásának perspektívája viszont jóval kedvezőbb. Az export alakulását egyébként nagymértékben befolyásolhatja a Közös piaci kereslet változása. Dániának, mint rendkívül fontos termelő-országnak a csatlakozása esetén pl. éles verseny alakulhat ki az egyes sertéshús-készítmények exportja terén is.

A tőkés relációjú sertéshús-importban távlatilag valószínűleg növekedni fog más nyugat- és észak-európai, valamint egyes tengerentúli országok (pl. USA, Kanada, és Japán) szerepe is. Ez még inkább utal a feldolgozott termékek iránti emelkedő keresletre, illetve ezek piaci helyzetének a javulására. *Valószínűleg nő a kereslet a szalámi, sonka, füstölt húсок és egyéb húskészítmények iránt*.

A húsfogyasztás terén a *szocialista országokban* a sertéshúsnek tradicionálisan nagy szerepe van. A Szovjetunióban a húsfogyasztásnak mintegy felét, Csehszlovákiában és az NDK-ban döntő többségét a sertés adja. *A Szovjetunióba irányuló sertéshús-export lehetőségeinek a javulásával*

kell számolni távlatban is. Az NDK sertésenyésztésének jelenlegi szintjén is önellátó élő sertésben és sertéshúsban. *Csehszlovákia* élősertés-importja ez ideig évi 60—100 ezer db körül ingadozott, emellett sertéshús-importja is tekintélyes volt. Az ország sertésenyésztési, húsipari tradíciói alapján azonban termelésfejlesztési lehetőségeinek koncentrált felhasználásával távlatilag jelentős termelésfejlesztésre képes. A piac jelenlegi ellátását és a lakosság kielégítetlen igényeit figyelembe véve mégis *jelentős importra lehet szüksége*. A kérdés megoldására irányuló alternatívák eldöntésében valószínűleg a baráti országokkal való kooperáció lehetőségének megítélése is szerepet fog játszani.

A fejlődő országokba irányuló sertésexport az elkövetkezendő 10—15 éves időszakban sem lesz előreláthatóan jelentős.

Mindezeket összefoglalva megállapítható, hogy *a fejlett tőkésországokban 3—4 évenként adódó ciklus mélypontján számolhatunk jelentősebb vágósertés-exporttal. Speciális húsokból és húskészítményekből ugyanakkor sokkal kedvezőbbek az értékesítési kilátások.*

A tartósított sertéshús-készítmények szocialista exportja erőteljesen, akár kétszeresére is növelhető a hazai termelőkapacitás bővítésétől és a tőkés export alakulásától függően. A termelési szintünket tehát a hazai szükséglet biztonságos kielégítésére, a húskészítmények exportja növelésére irányuló törekvés és a szocialista értékesítési lehetőség kívánatosnak ítéendő kihasználási hányada fogja megszabni. Ez azonban azt jelenti, hogy sertésenyésztésünk fejlesztése elé a kereslet várható alakulása még nem fog akadályokat gördíteni.

Mindezek termeléspolitikai intézkedéseink kialakításánál nem hagyhatók figyelmen kívül. Ilyen módon az import megszüntetésével s az export fokozásával a sertésenyésztési ágazat még fontos devizakitermelő ágazatunkká válhat.

A VÁGÓJUH-, PECSENYEBÁRÁNY- ÉS JUHHÚS-EXPORT

E cikkcsoport összes kiviteli forgalma világméretben a vágóállaton belül a *legdinamikusabban fejlődött*. Termékei iránt Nyugat-Európa egyes országaiban és a Földközi-tenger vidékén biztos kereslet mutatkozik. A tradicionálisan nagy exportáló országok, Ausztrália és Új-Zéland pl. nem képesek Anglia mellett az újonnan kialakuló, igényes, különösen gyorsan fejlődő piacot ellátni, mivel a nagy távolság miatt árujuk gyengébb minőségű. A marhahúspiachoz hasonlóan a távoli exportőröket a jelenlegi szállítási technika körkörüiből eredő minőségi romlás akadályozza a versenyben.

A fejlett országokban minőségi húst, vágóállatot előállító juhászatok gyors kifejlődésével nemigen lehet számolni. A Közös Piac tervbe vett piacsabályozása kevésbé gördít akadályt a külső országokból származó import elé, mint az egyéb húsoknál.

A közel- és közép-keleti országokban nagyságrendileg az európai import növekedéséhez hasonló emelkedés várható.

A szocialista országokkal viszont — bár a Szovjetunió jelentős juhlús-fogyasztó —, mint piaccal nem számolhatunk.

A megfigyelt tendenciák és a prognózisok alapján az elkövetkezendő 15–20 évre igen kedvező kilátások mutatkoznak a tőkés relációjú vágójuh-export fokozásában. Így exportunk értékének több mint megkétszereződésével is nyugodtan számolhatunk. Természetesen ez csak a rendelkezésre álló vágójuh-, a pecsenyebarány-termelés fokozásával és jó minőségű áruval érhető el.

BAROMFIHÚS

A baromfi-hús-termelés világszerte gyors ütemben növekszik. A Közös Piac országaiban és más gazdaságilag fejlett országokban, a baromfi-főfelvétel az elkövetkező években előreláthatóan teljes lehet. *Várhatóan éles konkurrenciával kell tehát számolni, aminek fontos területe az árverseny lesz.* A baromfinál az olesó-tömegtermelésnek, mint termelési irányzatnak ugyanis sokkal nagyobb szerepe van, mint a speciális áruk szállítására irányuló törekvésnek.

A szocialista országokban a baromfi-hús-termelés jellegzetesen erős üteme még nem bontakozott ki úgy, mint a tőkésországokban. A Szovjetunióban a termelés 1966-ban mintegy $\frac{1}{3}$ -dal volt nagyobb, mint 1958-ban. Az NDK-ban a fejlődés lényegesen gyorsabb.

A Szovjetunió importja az utóbbi időben gyorsabb ütemben növekedett. Csehszlovákia importja kevésbé dinamikus. Az import szerepe a baromfi-fogyasztásban a Szovjetunióban 3–4%, Csehszlovákiában 10% körül van.

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy ezekben a szocialista országokban igen jelentős fejlődés várható a baromfi-hús-fogyasztás területén. Mivel pedig Csehszlovákia és az NDK takarmányimportálók, számukra az importtakarmány-bázison való baromfitenyésztés kifejlesztése, vagy pedig a tartós importra való berendezkedés lehetősége áll fenn.

Az állattermék-exportáló szocialista országok (mint pl. Lengyelország, Bulgária, Románia és Magyarország) között a verseny előreláthatóan éles lesz, hiszen a tőkésországok piacain valószínűleg megoldhatatlan exportnehézségekkel fognak küzdeni. Így nagyobb mértékben irányítják majd exportjukat a szocialista piacra. Mi ebben az ágazatban a szocialista verseny társakhoz viszonyítva fajtáinkkal, s termelési színvonalunkkal *kedvező helyzetben vagyunk.* Ezt ki kellene, s valószínű ki is lehet használni a jövőben is. Mindezek a szocialista relációjú baromfi- és tojásexportot fontos feladattá teszik.

Az elmondottak nem jelentik azt, hogy az exportra rendelkezésre álló baromfi-árualap szerkezeti összetételének változtatásával, s a piaci értékesítési lehetőségek jobb kihasználásával tőkés exportunk emelése esetén ként ne következhetne be. A két piac felvevőképességét a távlati terv időszakára 100 000 t körüli baromfi-hússra, s mintegy 600 millió db tojásra becsüljük.

Legfontosabb agrártermékeink kivitelének alakulása, illetve potenciálisan döntő piacaink helyzetének elemzése s a várható tendenciák alapján arra az alapvető következtetésre juthatunk, hogy *az élelmiszer-gazdaság termékei általában a jövőben is elhelyezhetők a Rbl, illetve \$ elszámolású viszonylatok piacain*, azok kölcsönhatásának figyelembevételével. Természetesen a termelés, s a felvásárlás, feldolgozás és külkereskedelem vonalán sok feladatot kell megoldani annak érdekében, hogy a lehetőségeinket maradéktalanul ki is használhassuk.

Венгрия экономически заинтересована в экспорте продуктов продовольственного хозяйства, в увеличении экспорта. Это требует анализа положения наших главных продуктов на мировом рынке, реального прогнозирования мирового спроса и потребления. Автор в своей работе дает отчет о том, какие возможности имеются в отношении экспорта хлебных зерновых, кормовых зерновых, белковых кормов, посевных материалов, фруктов и овощей, вина живого скота и говядины, живых свиней и свинины, убойных овец, ягня и баранины, мяса птицы и яиц и какие мероприятия необходимы для увеличения экспорта.

Ungarn ist wirtschaftlich stark an der erhöhten Ausfuhr der Nahrungsmittel interessiert. Diese Tatsache beansprucht eine sorgfältige Analyse unserer Produkte hinsichtlich des Weltmarktes, sowie eine reale Prognose der Nachfrage und des Verbrauches am Weltmarkt. Der Verfasser hat die Aussichten und die notwendigen Tätigkeiten zwecks erhöhter Exportmöglichkeiten bezüglich Brotgetreide, Hartfutter, Eiweissfutter, Saatgut, Obst und Gemüse, Wein, Schlachtrind und Rindfleisch, Schlachtschwein und Schweinefleisch, Schlachtschafe, Bratlämmer und Schafffleisch, Schlachtgeflügelprodukte sowie Eier, der Reihe nach untersucht.

It is of a very great economic importance to Hungary to export agricultural foodstuffs and to increase it. This requires the analysis of the situation of our most important products in world marketing, the demands of world marketing and the reasonable probability of world-consumption. In his paper, the author is pointing to this direction. He examines the possibilities of export of bread-grain, corn-fodder, protein-fodder, seed-corn, fruit and vegetable, wine, live-stock and beef, hog and pork, sheep and roast lamb, mutton, killed poultry, eggs under the aspect of how to increase export.

A KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ KÖNYVEIBŐL

Gazdasági fejlődés és tervezés

A kötet 13 önálló, a kiadvány címéhez szorosabban vagy lazábban kapcsolódó témájú tanulmányt tartalmaz. Szerzői az MTA Közgazdaságtudományi Intézet munkatársai.

A kötetben publikált tanulmányok a dinamikus keresetkutatás módszereit, a jövedelem- és átváltozások hatásait, az egyéni érdek és a kollektív döntés kapcsolatát, valamint az optimális felhalmozási hányad problémáit jelentős és részben új matematikai apparátust felvonultatva elemzik. (372 oldal, ára kötve 59,— Ft.)

Drótos János:

Jövedelemvizsgálat a szövetkezeti és az állami gazdaságokban

A vállalati jövedelem alakulásának és az egyes termékek jövedelmezőségi helyzetének részletesebb megítéléséhez nem elegendő a hagyományos önköltség-számítás alkalmazása. Ezért a szerző a nyereségtömeg-szemlélet ismertetésével, az önköltség- és jövedelemszámítás használhatóságának tárgyalásával, a költségek üzemfenntartási és üzemelési tartalom szerinti elhatárolásával, az összehasonlító jövedelemvizsgálat módszereinek, továbbá a vertikális ágazatok együttes jövedelemszámítása, a gazdaságon belüli önálló üzemegységek jövedelemvizsgálata, valamint az ár- és jövedelemarányok vizsgálata módszerének bemutatásával, számítási módszerek ismertetésével nyújt segítséget a gazdálkodás elemzéséhez. (160 oldal, ára fűzve 15,— Ft.)

A mezőgazdaság fejlődésének közgazdasági kérdései

A kötet az MTA Közgazdaságtudományi Intézetben folyó mezőgazdasági kutatások legfrissebb eredményeit adja közre. Mindenekelőtt foglalkoznak a mezőgazdaság fejlődési ütemével, a fejlődést meghatározó tényezők általános és különös jegyeivel. Gazdag nemzetközi adathalmaz felhasználásával tárgyalják a me-

zőgazdaság szerepét a tőkés gazdaság növekedésében. Bemutatják az ágazati kapcsolatok mérlegének felhasználásával az ipar és a mezőgazdaság kölcsönös anyagi kapcsolatait hazánkban és a Közös Piac országában. Egy viszonylag nagyobb terjedelmű munka a tőkés gazdasági viszonyok közepette végbemenő élelmiszer-termelési koncentrációval foglalkozik. Jelentőségüknek megfelelő módon és terjedelemben tárgyalják a szerzők a takarmánybázis és az állattenyésztés összefüggéseit, a háztáji és kisegítő gazdaságok szerepét az árutermelő mezőgazdaságban, ismertetik a foglalkoztatottságot elősegítő munkaszervezeti és szervezési megoldásokat, a nők, a fiatalok és öregek mezőgazdaságbeli foglalkoztatásának egyes kérdéseit. (288 oldal, ára kötve 34,— Ft.)

Fritz Baade:

Legyen mindenki jóllakott!

Új könyvében Baade professzor sok évtizedes tanulmányai és több világkörüli útjának eredményeként szenvedélyesen, de egyúttal szakszerűen fejt ki az éhség és a szegénység elleni harc feladatait a föld legínségesebb vidékein, a gazdaságilag elmaradott országokban. A szerző századunk második felét három szóval jellemzi: bombák, békák, bulldózerek. Az emberiség történelme folyamán még sohasem rendelkezett akkora halálos veszéllyel jelentő bombákkal, sohasem emelkedett a Föld lakóinak száma ilyen szédítő ívben, de olyan hatékony munkaeszközei sem voltak az emberiségnek, mint a talajmozgatásra használatos bulldózerek. Az emberiség tehát választót elé érkezett. Felmerül előtte mind a fényes jövő, mind a szörnyű pusztulás lehetősége. A szerző szerint az éhség elleni világméretű harc költséges lesz, de közelről sem annyira, mint az esztelen fegyverkezés. A küzdelmet pedig a részleges kudarcok ellenére sem szabad feladni, mert a vereség az egész világot válságba sodorja és semmiféle „gazdasági esoda” sem szabadíthatja meg utódainkat ennek az átkától. (284 oldal, ára kötve 37,— Ft.)